

RAIMONDA SIMANAITIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva
Vytautas Magnus University, Lithuania

KERAMIKA KAIP GYVENIMO PAMATAS

Ceramic as the Foundation of Life

SUMMARY

Vaclovas Miknevičius (1910–1989) is rightfully considered to be one of the pioneers of professional Lithuanian ceramic art. He finished studies during the interwar period at Kaunas Art School. The artist was active his entire life. He created diverse ceramics including unique exhibitional works, serial production standards, and large-scale monumental ceramic objects. He was appreciated for justifying and rationalizing the industry of Lithuanian ceramics. During the years of creation V. Miknevičius's style, forms and specifics of decor developed and altered. A significant part of his life was dedicated to educational and social work. He also was a member of the Lithuanian Artist's Association. V. Miknevičius lived and created in Kaunas. A large part of his heritage is still preserved in the memorial environment of his family home in Vilijampolė.

SANTRAUKA

Vaclovas Miknevičius (1910–1989) pagrįstai laikomas vienu Lietuvos profesionaliosios keramikos pradininkų. Studijas baigė dar tarpukariu Kauno meno mokykloje. Dailininkas visą gyvenimą buvo itin aktyvus: kūrė įvairiarūšę keramiką – unikalius parodinius darbus, serijinės gamybos etalonus, didelius monumentaliosios keramikos objektus. Jis vertinamas ir kaip Lietuvos keramikos pramonės pagrindėjas, racionalizatorius. Per ilgą kūrybos laikotarpį keitėsi dailininko braižas, dirbinių formos ir dekoru specifiškai. Nemažą savo laiko dalį keramikas paskyrė ir edukacinei bei visuomeninei veiklai, buvo Dailininkų sąjungos narys. V. Miknevičius kūrė ir gyveno Kaune. Jo šeimos namuose Vilijampolėje memorialinėje aplinkoje ir šandien saugoma didelė dalis menininko kūrybinio palikimo.

*Nelaukiu užsakymo, ateina mintis ir dirbu, skubu ją užfiksuoti.
Stengiuosi suprasti paslaptinę, daugiabalsę molio šneką.*

Vaclovas Miknevičius

RAKTAŽODŽIAI: Vaclovas Miknevičius, keramika, indai, skulptūra.

KEY WORDS: Vaclovas Miknevičius, ceramic, vessels, sculpture.

IVADAS

Apžvelgiant įvairių Lietuvos meno rūšių tyrimus aiškėja, kad iki šiol vis dar per mažai dėmesio skiriama taikomųjų sričių dailei. Ne išimtis yra ir keramika. Tai gana paradoksalu, nes keramika mūsų krašte yra labai išplėtota dailės šaka, turinti tiek turtingas liaudies meno šaknis, tiek per XX a. iki pastarųjų dienų išaugusį profesionalių keramikų būrį, o jų kūryba neabejotinai nusipelnė nuodugnesnių tyrimų ir išvalgų. Vis dėlto monografijų, albumų ar netgi rimtesnių mokslinių straipsnių apie šios srities kūrybines aktualijas, konkrečių dailininkų laimėjimus nėra gausu. Taigi šioje publikacijoje ketinama prisiminti vieną žymiausių XX a. Lietuvos keramikos atstovų – Vaclovą Miknevičių, siejamą su mūsų profesionaliosios keramikos ištakomis. Dailininkas laikomas Lietuvos keramikos pramonės steigėju bei ilgamečiu vykdytoju, nusipelnisiu ne tik serijinės-gamybinės keramikos raidai, bet ir autorinės bei monumentaliosios kerami-

kos plėtojimui. Tad šiame straipsnyje aptarsime V. Miknevičiaus biografijos esminius laikotarpius ir menine sėkme paženklintus dailininko kūrinius, apžvelgsime darbinės veiklas.

Analizuojant menininko kūrybinę biografiją svarbios buvo įvairių tyrinėtojų mintys ir tekstai, pateikti kokiam nors kontekste. V. Miknevičiaus kolegos dailininkai ir jo darbai domėjęsi dailėtyrininkai yra rašę apie keramiko kūrybinę kaitą, recenzavę jo surengtas parodas (Strolis 1960; Adomonis 1970; Purvinaitė 1986; Laucius 1990; Valiuškevičiūtė 1997; Riaubienė 2017). Vis dėlto autentiškiausiai, geriausiai menininko asmenybę perprasti padedančiu šaltiniu laikytinas jo archyvas¹, saugomas buvusiuose V. Miknevičiaus namuose, ir gyvi pokalbiai su dailininko dukra Nijole Mickevičiene. Rengiant šį straipsnį buvo ne kartą remtasi interviu su ja. Taip pat atlikta istorinė, lyginamoji ir formalioji menininko kūrybinės raidos ir jo darbų analizė.

APIE MENININKO VAIKYSTĘ IR JAUNYSTĘ

Vaclovas gimė 1910 m. liepos 26 d. Zanėnų kaime, Molėtų krašte. Augo valsietiečių šeimoje, tad nuo mažens buvo pratinamas prie sunkaus darbo. Kartu su jaunesniu broliu tėvams padėjo žemės ūkyje, staliavo, tėvui talkino statant krosnis kaimo trobose. Vaikystėje berniukas lankė Piliakiemio pradžios mokyklą, vėliau, nuo 1921 m. – Giedraičių miestelio vidurinę, buvusią už kelių kilometrų nuo gimtojo kaimo. Galima teigti, kad Giedraičių mokykla tapo lemtinga V. Miknevičiaus gyvenimo kelio pasirinkimui². Čia jis sutiko puikių mokytojų, su kuriais

pažintis ir netgi bičiulystė išliko ilgam laikui. Vienas jų buvo Juozas Šiaučiūnas, nedaug už patį Vaclovą vyresnis. Su juo jaunuolis palaikė itin glaudžius bičiulystės ryšius. Tai liudija išlikęs draugų susirašinėjimas laiškais, ypač suintensyvėjęs tuomet, kai jaunas mokytojas išvyko dirbti į Kernavę, o Vaclovas jau studijavo Kaune³. Įdomu skaityti šių laiškų ištraukas, fiksuojančias įvairius tų metų įvykius, vaikinų gyvenimo peripetijas, o kartais aprašančius ypač svarbius, išskirtinius atvejus. Štai kokią žinią 1927 m. Juozui laiške pateikė jaunas Vaclovas:

Gerbiamasai!

Kaip pirma rašiau kad palei mūsų kaimą iš Giedraičių į Molėtus važiuos Prezidentas, tad dabar papasakosiu visą tą istoriją. Darbo turėjome visi ligi ausų. Padarėm ant vieškelio bromą, o paskui ruošėmės pasitikti Prezidentą. Susitarėm, kad Balys sveikins, o aš prakalbą sakysiu. Nors ir bijojau, bet ką padarysi, reikia sakyti. Bet visai kitaip atsitiko: naktį kad davė lietus, tai visus popierius sušlapino, tokios žvaigždės buvo gražios padarytos ir tos liko lietaus pagadintos. Rytą jam važiuojant vėl kad davė lietus, tai nebuvo laiko nei jam pastovėti, nei man prakalbos sakyti, tik himną sugiedojom, pasveikinom ir nuvažiavo.

Zanėnai, 1927 m. rugpjūčio 16 d.⁴

Kitas, itin svarbus V. Miknevičiaus jaunystės dienų autoritetas buvo tuo metu Lietuvoje gerai žinomas lietuvių nacionalinės kultūros puoselėtojas, dai-

lininkas Antanas Jaroševičius. Jis, baigęs studijas Sankt Peterburge ir kurį laiką gyvenęs Rusijoje, grįžo tėvonijon ir su šeima apsigyveno Karklynėje netoli Giedraičių. Dirbdamas mokykloje ir ten dėstydamas dailės ir piešimo disciplinas, menininkas mokiniams sugebėjo įskiepyti meilę liaudies kūrybai, suteikė gerus akvarelės ir piešimo pagrindus, o gabesnius mokslivius stengėsi nukreipti meno keliu. Kartu su kitais vaikais lankydamsis A. Jaroševičiaus namuose ir stebėdamas jo asmeninę kūrybą, ir V. Miknevičius panorą tapti dailininku. Tiesa, įstoti studijuoti dailės iš karto po vidurinės nepavyko, tačiau, gavęs papildomų pamokų ir toliau A. Jaroševičiaus skatinamas, 1930 m. V. Miknevičius tapo Kauno meno mokyklos studentu.

KŪRYBINĖ PATIRTIS KAUNO MENO MOKYKLOJE

Kauno meno mokykloje V. Miknevičius mokėsi nuo 1930 iki 1936 m. Pradžioje ketverius metus studijavo bendrajame skyriuje. Čia įvairias disciplinas būsimam dailininkui dėstė tarpukario garsūs menininkai: Adomas Varnas, Petras Kalpokas, Vladas Didžiokas, Ignas Šlapelis, Adomas Galdikas, Vladimiras Dubeneckis ir kiti įžymieji tarpukario Lietuvos kūrėjai. Pirmuosiuose kursuose Vaclovui puikiai sekėsi dar tėviškėje išbandyta ir A. Jaroševičiaus dėka pamilta akvarelė. Kauno meno mokykloje akvarelės liejimo mokė Kajetonas Sklėrius. Būdamas puikus akvarelės meistras ir žinovas jis taip pat pastebėjo V. Miknevičiaus gabumus šioje srityje, netgi kalbino jį specializuotis tapyboje, bet jaunuolis

pasirinko žemiškesnį, pragyvenimo šaltinį labiau garantuoti galėjusį kelią⁵.

Atvykęs į Kauną V. Miknevičius turėjo pats save išlaikyti, todėl tik pradėjęs studijuoti Kauno meno mokykloje ėmė ieškotis darbo. Netrukus jį rado Kaune veikusioje „Marginių“ amatų bendrovėje. Kadangi dailininkas nuo jaunumės turėjo meistrystės patirties, tai veikla „Marginiuose“ jam patiko: vaikas čia darė projektus, dekoravo tautodailininkų kūrinius, pats drožė medžio dirbinius.

1931 m. Kauno meno mokykloje buvo atidaryta keramikos studija. Ją organizuojant, svarbiausi Meno mokyklos vadovybės rūpesčiai buvo įgyti studijos įrangą ir surasti jai tinkamą vadovą. Vienintelis toks specialistas Lietuvoje tuo

metu buvo Pranas Brazdžius, keramikos technologas. Deja, nors turėjo gerus keramikos gamybos įgūdžius, jam trūko meniškumo perteikimo žinių, tad daugeliui mokinių P. Brazdžiaus paskaitos ne itin patiko (Valiuškevičiūtė 1997: 144). Ir nors pirmaisiais studijos veiklos metais buvo daug nesklaidumų, vis dėlto V. Miknevičių keramika įtraukė: dar mokydamasis bendrajame skyriuje jis jau beveik neišėdavo iš keramikos studijos, ten leisdavo netgi vasaros atostogas, kurių metu lipdydavo dirbinius parodoms. Beje, pirmąją savo personalinę parodą surengė vasarą Palangoje, kur 1933 m. eksponavo gausų buitinių keramikos dirbinių rinkinį. Paroda turėjo didelį pasisekimą tarp poilsiautojų, išpirkusių visus jaunojo keramiko gaminius (Kogelytė-Simanaitienė 2008: 144). 1934 m., baigęs bendrąjį skyrių ir matydamas molio dirbinių paklausą visuomenėje, menininkas galutinai pasirinko keramikos specializaciją. Tuo metu keramikos studijoje vedėjo pareigas iš P. Brazdžiaus perėmė Liudvikas Strolis. Grįžęs iš Paryžiaus jis sudarė tinkamą keramikos dėstymo planą ir studija ėmė veikti sėkmingai, išaugo studentų būrys, pradėtos rengti parodos (Valiuškevičiūtė 1997: 146). 1936 m. V. Miknevičius baigė keramikos studijų programą ir L. Strolio vadovaujamas apgynė diplominį darbą.

Menininkui mokantis Kauno meno mokykloje, o ir vėliau, ketvirtajame dešimtmetyje, jo darbų stilistika labiausiai atspindėjo dvi tendencijas. Pirmąją galima buvo sieti su liaudies dirbinių tradicijų plėtote. Dailininkas mėgo daryti panašius į kaimo dirbinius švilpukus, dekoratyvines skulptūreles: arklukų, paukščių, šuniukų figūrėlių nulipdė ir spalvingai

išdekoravo ne vieną⁶. Visoms šioms skulptūrėlėms buvo būdingas meninio vaizdo realistiškumas, žaismingumas, gyvybingumas. Servizai ir vazos taip pat neretai asocijavosi su liaudies indais: jų dekorui buvo pasitelkiami kraitinių skrynių raštai, gyvybės medžių, gėlių motyvai. Vis dėlto daugumos šių indų kompozicijos buvo profesionalios atskirų dalių tarpusavio darna, lanksčiomis, išbaigtomis detalėmis, o, svarbiausia, techniniu atlikimo tobulumu, nes medžiaginius technologinius keramikos dirbinių sprendimus menininkas studijavo nuo jaunumės iki pat gyvenimo pabaigos.

Antroji tendencija atsiskleidė jau baigus Kauno meno mokyklą: jaunojo keramiko kūriniuose pamažu išryškėjo stilingesnės, modernios, tarpukario *art deco* krypčiai būdingos plastinės savybės – ištiržiniai ar banguoti rankenėlių, dangtelių elementai, konstruktyvesnė dekoru traktuotė. Pavyzdžiui, išilgintos, vertikalios indo formos vazoje (1936) jau akivaizdus *art deco* stilistikos dekoras, kurį sudaro geometriškai stilizuotas gėlės piešinys vazos centre ir trikampiai bei taškiniai ornamentai, išdėstyti ties briaunele indo viršuje ir apatinėje jo dalyje.

Art deco stilistika būdinga ir kai kurioms skulptūrėlėms. Viena jų – liauna, grakštaus silueto ir judrios sukūrinės formos mergaitės figūrėlė (1937), padengta menininko itin pamėgta melsva turkio spalvos glazūra⁷. Beje, panaši liaudies meno ir *art deco* krypčių samplaika vyravo ir V. Miknevičiaus bendramokslų Voldemaro Manomaičio, Eleonoros Lukštaitės-Marčiulionienės, Emilijos Vaškevičiūtės, Bronės Bakutytytės-Vosylienės, Povilo Krivaičio, Teodoros Slyvauskaitės ir kitų jaunųjų Kauno meno mokyklos studentų

darbuose. Visi jie tarpukariu sudarė pirmąją Lietuvos profesionalių keramikų kartą, klojo šios dailės srities pagrindus, tuo metu ieškojo savo raiškos stiliaus (Lietuvos dailės istorija 2002: 295).

Po Kauno meno mokyklos studijų ir privalomosios karo tarnybos 1937 m. V. Miknevičius buvo paskirtas dėstyti į Kauno 1-ąją valstybinę amatų mokyklą. Čia jis dirbo labai atsidaavęs, moksleivius mokė formuoti ir dekoruoti keramikos dirbinius, vadovavo gamybinei praktikai. Atėjęs V. Miknevičiui, keramikos studija amatų mokykloje labai sustiprėjo. Matydamas būsimųjų amatininkų spragas, dailininkas sudarė tinkamą dėstyimo programą, aiškino, kaip paruošti įvairias molio mases, kaip keramikos dirbinius žiesti, lieti, kurti šablonus, štampuoti, dekoruoti pogrūzūriniais ir antgrūzūriniais dažais, emaliais, parinkti degimo temperatūras (Purvinaitė 1986: 14). Vėliau dalis šių, V. Miknevičiaus puikiai parengtų mokinių buvo priimti dirbti į dailininko įkurtas keramikos gamybinės dirbtuves⁸.

Kartu dailininkas nepaprastai aktyviai kūrė pats, dalyvavo įvairiose to meto

užsienio ir Lietuvos parodose. Vienas svarbiausių jo ankstyvosios kūrybos įvertinimų gautas 1937 m. Pasaulinėje meno ir technikos parodoje Paryžiuje. Tai buvo aukso medalis ir diplomats už keturiolikos dalių servizą, skirtą vyno gėrimui (Purvinaitė 1986: 12). Taip pat keramiko darbai rodyti tarptautinėje amatų parodoje Berlyne, atrinkti ir į 1939 m. pasaulinę meno ir technikos parodą Niujorke.

Šiuo laikotarpiu V. Miknevičius sukūrė ir šeimą: su būsimąja žmona, gydytoja Elena Zdanavičiūte jis susipažino dar studijuodamas – 1936 m., susituokė 1939 m., o 1942 m. ir 1943 m. susilaukė dukters Nijolės ir sūnaus Tautvydo. Pamažu šeima įsikūrė Vilijampolėje. Anot menininko dukters N. Mickevičienės, šis rajonas buvo pasirinktas dėl to, jog netoliese tėvas įrenginėjo keramikos dirbtuves, o vėliau dirbo čia Dailės kombine, tad jam buvo svarbi galimybė greitai patekti į darbą⁹. Iš pradžių šeima Vilijampolėje nuomojosi gyvenamąjį plotą, o 1961 m. pagaliau apsigyveno paties keramiko suprojektuotame ir pastatyname name.

PLĖTOJANT LIETUVOS KERAMIKOS PRAMONĘ

Greta pedagoginio darbo ir parodinės veiklos ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje V. Miknevičius vis aktyviau reiškėsi kaip ypatingas keramikos pramonės plėtojimo Lietuvoje entuziastas: rašė apie tai straipsnius, savo idėjomis bandė sudominti įvairių institucijų atstovus. Taigi 1940 m., reorganizavus „Marginių“ bendrovę į kooperatyvą, gavo pakvietimą vadovauti šio kooperatyvo keramikos dirbtuvių įrengimui. Vieną po kitos įrengė dvi dirbtuves, su-

būrė kolektyvus. Nors istorinis laikotarpis buvo sudėtingas (karo situacija), sugebėjo darbuotis ir užsiimti keramikos gamyba, rasti tam medžiagų ir lėšų. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, Vilijampolėje, A. Kriščiukaičio g. įkurta dirbtuvė¹⁰ kaip atskiras cechasis buvo prijungta prie 1945 m. pradėjusios veikti naujos organizacijos – Kauno „Dailės“ kombinato. Menininkas liko jame darbuotis, nes jam ir toliau rūpėjo kaupti patirtį keramikos gamybos baruose.

Pokariu „Dailės“ kombinate V. Miknevičius dirbo vyriausiuoju technologu. Eidamas šias pareigas menininkas privalėjo rūpintis medžiagų įsigijimu, serijine gamyba, kurti keramikos dirbinių etalonus, teikti racionalizacinius technologinius pasiūlymus. Anot dailininko dukters N. Mickevičienės, tėvas buvo atsaikingas už visą keramikos gamybos procesą ir meninę dirbinių specifiką. Darbo sąlygos buvo labai sudėtingos, nes visą dailininko veiklą kontroliavo sovietų valdžios paskirti vadovai, kurie dažniausiai ne tik kad nesuprasdavo keramikos pramonės ypatumų, bet politiškai baugindavo ir net kenkdavo dirbantiesiems¹¹.

Nepaisant šių nepalankių istorinių aplinkybių, minėtu periodu menininkas sukūrė daugelį išpūdingų dekoratyvinių vazų, kurių meninė specifiška rėmėsi vis dar aktyviai eksploatuojamais lietuvių liaudies indų ir dekoru pavyzdžiais. XX a. šeštojo dešimtmečio V. Miknevičiaus vazos ir servizai dažniausiai pasižymėjo lengvomis, aptakiomis indų formomis, jų elementai (kojelė, pilvas, kaklelis, rankenėlės) nuosekliai ir grakščiai jungėsi tarpusavyje. Pagrindiniu puošybos motyvu dirbiniuose būdavo tautodailėje įprastas gėlių (lelijų, tulpių) ar gyvybės medžio motyvas, įkomponotas centrinėje indo dalyje. Labiausiai mėgo rusvos, gelsvos, žalsvos spalvos glazūrą, šviesius angobus, kurie pajvirindavo indų koloritą. Ornamentai pieš-

ti realistiškai, šiek tiek stilizuotai. Tokiu meniniu sprendimu pasižymėjo ir šeštajame dešimtmetyje sukurtas vienas didžiausių keramikos darbų – *Kolūkietiškas servizas* (1954), kurį sudaro net aštuoniasdešimt elementų.

1959 m. dėl sudėtingų darbo sąlygų kombinate V. Miknevičius atsisakė vadovaujančių pareigų. Menininkas siekė kuo mažiau priklausyti nuo „Dailės“ kombinato, turėti didesnę laisvę eksperimentuoti įgyvendinant tiek užsakytus, tiek kuriant autorinius darbus. Dėl šios priežasties pamažu savo namuose įsirengė dirbtuvę su žiedimo staklėmis, mufelinėmis krosnimis ir kitais keramikai kurti reikalingais įrenginiais. Dailės kombinate jis toliau dirbo modelius kuriančiu dailininku. Modelių yra sukūręs daugybę: plastiškai itin grakščių siluetų, išbaigtų formų, subtilių dekorų, taip pat technologiškai eksperimentinių, kokybiškų medžiaginių sprendimų. Dailininko kūryboje tuo metu jau smarkiai ryškėjo XX a. septintojo dešimtmečio Lietuvos taikomajai dailei būdingas modernėjimo, funkcionalumo, dizaino naujų formų laikotarpis, nauji bruožai, susiję su kūrinių meninio vaizdo stillizavimu, racionalumu, saikingumu (Simanaitienė 2017: 59). Taigi minėto periodo V. Miknevičiaus darbai taip pat pasižymėjo plastikos lakoniškumu, formų elegancija, labiausiai atsispindėjusia tuo metu sukurtuose servizuose ir vazose¹².

MONUMENTALIEJI IR SKULPTŪRINIAI KERAMIKOS KŪRINIAI

Greta serijinės gamybos pavyzdžių menininkas vis aktyviau ėmėsi autorinių parodinių objektų bei stambių eksperimentinių užsakyimų – monumentalių ke-

ramikos kompozicijų, pano, patalpų apdailos. Jų daugiausiai įgyvendino XX a. aštuntajame–devintajame dešimtmečiais. Keramiką landšaftui, pastatų eksterjerui

ir interjerui menininkas kūrė iki pat gyvenimo pabaigos. Jo monumentalūs darbai papuošė Vilniaus, Kauno, Palangos, Vilkaviškio ir kitų Lietuvos miestų bei užsienio šalių pastatus. Antai vien Kauno mieste paminėtini keli, ypač gerai žinomi objektai. Tai garsiosios kavinės „Tulpės“ interjero dekoratyviniai elementai, iki šių dienų puikiai išsilaikiusios Kauno centrinio knygyno Laisvės alėjoje eksterjero detalės, J. ir O. Markūnų antkapinė terakotinė vaza Petrašiūnų kapinėse, skulptūrinė grupė *Žalgiris* Veterinarijos akademijoje, didžiulės apimties vestibulio apdaila „Šilko“ fabrike.

Išskirtinę vietą V. Miknevičiaus kūryboje šiuo tarpsniu užėmė ir keramikos skulptūra. Ją menininkas kūrė ir ansambliais, ir atskirais vienetais. Išskiriant bent keletą itin pavykusių skulptūrinių pavyzdžių, pirmiausia norėtusi paminėti dekoratyvinę skulptūrinę kompoziciją *Laumės audžia* (1975). Šiam kūrinui sukurti autorius nupiešė daugybę eskizų, kuriems būdingi įvairūs ieškojimai ir meninis originalumas. Galutinis rezultatas – geome-

triškai traktuotos, stilizuotos, ritmiškai susipynusios laumių figūros, apgaubtos ekspresyvaus šokio nuotaikos. Iš ansamblių galime išskirti dvi 1966 m. įgyvendintas dekoratyvinių skulptūrų grupes. Tai *Grybų šeima* ir *Medžiai*. Žvelgdami į jas matome ypatingą keramikos estetiką: molio paviršiaus rūpumą, faktūringumą, iš formų ir medžiagos traktuotės kylančią sąsają su natūralia gamta, mišku, liaudies skulptūra. Ši pojūtį sustiprina ir kolorito virazai, grybų bei medžių vaizdinių animavimas, sužmoginimas¹³. Skulptūrinių ansamblių, grupių ar pavienių kompozicijų techniniuose sprendimuose menininkas buvo itin išradingas. Skulptūras žiesdavo ar lipdydavo, šias technikas derindavo, vienoms figūroms išbaigti pasitelkdavo efektingą švytinčią redukciją (*Gaideliai*, 1984; *Mano sodas*, 1979; *Vandenyno augalai*, 1981), kitas dengė emaliu, naudojo sudėtingą krakle techniką (*Ferma*, 1983), o dar kitose – juodą matinę glazūrą (*Stichija*, 1979). Visa tai skulptūroms teikė emociškes įvairovės ir ypatingo žaismingumo.

VIETOJE EPILOGO

Menininko kūryboje pamažu atsišleidė esminės jo keramikos sritys – modeliai mažo tiražo serijinei gamybai ir autoriai indai, skulptūriniai bei monumentalūs darbai. Serijinės gamybos darbuose autoriaus kūrybinė raida buvo susieta su laikotarpio meniniais laimėjimais: tarpukariu – *art deco* stilistika, pokariu – liaudies meno patirtimi, perteikiama molio dirbiniuose per indų formas ir dekorų raštus. Septintajame–aštuntajame dešimtmečiais žengtas žingsnis modernaus dizaino, lakoniško, funkcionalaus indo formavimo link. Au-

torinė skulptūrinė menininko keramika visada pasižymėjo ypatinga įvairove. Čia susipynė skirtingos plastikos bei dekoru traktuotės, atsiskleidė kompozicijų ansambliškas, daugiaelementiškas. Menininkas turėjo jam artimų temų rinkinį, pagrįstą folkloro, pasakų, gamtos siužetais. Jis plėtojo Eglės žalčių karalienės, Žalgirio, laumių, gėlių, grybų, medžių (obelų, beržų, eglų), gyvūnų temas, kurios kartojos jo keramikos skulptūrų, monumentalų darbų vaizdiniuose, dekoratyvinių lėkščių ar netgi indų dekoruose.

Per visą kūrybinę veiklą V. Miknevičius pasižymėjo kaip itin gabus technologas. Jis nuolat tobulino redukcines ir bešvines glazūras, eksperimentavo su terakota¹⁴. Keramikos skulptūrai ir pastatų apipavidalinimui pritaikė itin tinkamą pusiau sukepatį geležingą molį, į gamybą diegė įvairiausias inovacijas¹⁵ (Kogelytė-Simanaitienė 2008: 147). Savo kūrybiniais ieškojimais ir atradimais V. Miknevičius nuolat dalijosi su kolegomis, jaunimu, konsultavo užsienio kraštų keramikus. 1970 m. išleido knygą *Dailioji keramika. Dailės ir technologijų darbai*, iki šiol kaip vadovėlį skaitomą keramikos specialistų ir studentų (Miknevičius 1970). Dėl ypatingo atsidavimo keramikos pramonės reikalams, keramikos technologijų išmanymo, kūrybingumo dailininką itin vertino ir gerbė kolegos, netgi buvę dėstytojai. Tai liudija V. Miknevičiui jubiliejinės parodos proga rašytas L. Strolio pasveikinimo laiškas:

Jūs buvote pirmas, kuris suprato, kad taikomoji dekoratyvinė dailė reikalauja gamybinės bazės ir kad ši dailė taikoma platiems gyven-

tojų sluoksniams. Buvo laikas, kai Lietuvos keramika reikiamų gamybinų sąlygų neturėjo. Jūs suvokėte, kad reikia organizuoti dailiosios keramikos dirbtuves ir jose gaminti pagal dailininkų etalonus serijinę, nedidelės apimties produkciją <...>. Jūs, Vaclovai, pirmas pramynėte labai vingiuotus lietuviškos keramikos takus. Jūsų L. Strolis, 1980 m. rugpjūčio 6 d. Minčia.¹⁶

Dailininkas buvo didelis parodų entuziastas, kas dešimtmetį rengdavo personalines parodas¹⁷. Iš ten daug jo darbų yra įsigiję Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos nacionalinis muziejus, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, gausu jų ir privačiose kolekcijose. Nemaža dailininko kūrybos dalis saugoma dukters dr. Nijolės Mickevičienės ir jau mirusio sūnaus architekto Tautvydo Miknevičiaus bei jo žmonos Giedrės Miknevičienės namuose.

Menininko biografija buvo turtinga įvairių veiklų. Aktyviai gyvenęs, itin produktyviai kūręs V. Miknevičius mirė staiga, savo namuose Vilijampolėje, 1989 m. vasarą. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse, Kaune.

Literatūra

- Adomonis Juozas. 1970. *Vaclovas Miknevičius: katalogas*. Vilnius: Lietuvos TSR dailės muziejus.
- Kogelytė-Simanaitienė Raimonda. 2008. Vaclovo Miknevičiaus keramikos meninis ir technologinis savitumas, *Modernios Lietuvos dailės ištakos: Kauno meno mokykla. Acta Academiae Artium Vilnensis* 49: 143–160.
- Laucius Algirdas. 1990. *Vaclovas Miknevičius. Keramikos ir akvarėlės paroda dailininko 80-mečiui pažymėti: katalogas*. Kaunas: Lietuvos dailininkų sąjunga.
- Lietuvos dailės istorija*. 2002. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.
- Meilūnienė Jūratė (sud.). 2018. *Taikomoji dailė ir dizainas 1918–2018: albumas*. Vilnius: Lietuvos dailės muziejus.
- Miknevičius Vaclovas. 1970. *Dailioji keramika. Dailės ir technologijos darbai*. Vilnius: Mintis.
- Purvinaitė Rūta. 1986. *Vaclovas Miknevičius*. Vilnius: Vaga.
- Riaubienė Edita. 2017. *Architektai Giedrė ir Tautvydas Miknevičiai*. Vilnius: Lietuvos architektų sąjungos VŠĮ „Architekto Gedimino Baravyko fondas“.
- Simanaitienė Raimonda. 2017. *A Century of Professional Lithuanian Glass Art*. Berlin: Scholars' Press.
- Strolis Liudvikas. 1960. *Vaclovas Miknevičius. Dailės darbų paroda*. Vilnius: Vilniaus valstybinis dailės muziejus.
- Vaclovo Miknevičiaus šeimos archyvas, Kaunas.
- Valiuškevičiūtė Apolonija. 1997. *Kauno meno mokykla (1922–1940)*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.

Nuorodos

- ¹ Šio archyvo didžiausia puoselėtoja buvo V. Miknevičiaus žmona Elena Miknevičienė (1911–2010), apie savo vyro veiklą surinkusi daugybę unikalios medžiagos (diploamų, laiškų, straipsnių, žurnalų iškarpų ir kitų dokumentų). E. Miknevičienė parengė dvi mašinėle spausdintas knygas, kuriose suregistravo visus keramiko darbus, aprašė įvairius bendro gyvenimo etapus, pateikė daugybę žinių apie dailininko peripetijas darbe, užsakymus, parodas. Po jos mirties archyvą perėmė menininko dukros Nijolės Mickevičienės šeima, įsikūrusi dar menininko statytame name Kauno Viliampolės rajone, Panerių gatvėje. Šiame šeimos name galime rasti sukauptą didžiulę keramiko darbų kolekciją – savotišką memorialinį muziejų, kurį aplankyti gali visi menininko kūryba besidomintys specialistai. Taip pat namo aplinką lauke puošia monumentalūs kūrėjo darbai. Vienas žymiausias jų – kompozicija „Mano Lietuva“ (1982), sudaryta iš 3 betono ir terakotos stogastulpių.
- ² Ne veltui ir vėliau, jau būdamas žinomu menininku, V. Miknevičius dažnai vykdavo į Giedraičius, ten rengė savo ir kitų kolegų parodas, mokykloje apie dailę skaitė paskaitas moksleiviams.
- ³ Ši bičiulytė tęsėsi net ir sukūrus šeimas. V. Miknevičius netgi tapo buvusio mokytojo dukters krikštatėviu. Deja, Antrojo pasaulinio karo metais J. Šiaučiūno (1906–1943) laukė tremtis. Jo laiškus išsaugojo ir Miknevičiaus šeimai perdavė krikštaduktė Emilija Pajauta Šiaučiūnaitė–Carbonienė.
- ⁴ V. Miknevičiaus laiškas J. Šiaučiūnui. 1927 08 16, Zanėnai. V. Miknevičiaus šeimos archyvas, Kaunas.
- ⁵ Ir nors aplinkybės jaunojo menininko specialybės pasirinkimą pakoregavo kita linkme, akvarelės jis niekuomet nepamiršo, laisvalaikiu tapydavo peizažus, kiek rečiau portretus. Akvareles demonstruodavo ir parodose. Ypač daug nuliėtų akvarelių išliko iš XX a. aštuntojo–devyntojo dešimtmečių. Tuo periodu dailininkas ne kartą poilsioavo Chostos kūrybos namuose Šiaurės Kaukaze. Ten vykstančiuose pleneruose akvarele fiksavo davo egzotiškus, ryškiaspalvius pietietiškos gamtos vaizdus.
- ⁶ Beje, šių mažųjų objektų keramikas neatsisakė per visą savo kūrybą, ateityje netgi siūlė juos serijiniams modeliams.
- ⁷ Ši įmantri, ryški glazūra jau nebūdinga liaudies menui. Tai senųjų kultūrų (pavyzdžiui, spalvingos Egipto juvelyrikos) ir modernios, prabangios miestietiškos koloristikos, atsiskleidusios *art deco* laikotarpiu, samplaikos rezultatas.
- ⁸ Dailininkas netgi buvo sumanęs tokią programą, kad plėtojant Lietuvos keramikos pramonę, bus glaudžiai bendradarbiaujama tarp amatų mokyklų ir gamybinių dirbtuvių.
- ⁹ Interviu su N. Mickevičiene. 2020 m. sausio 15 d., Kaunas.
- ¹⁰ Įdomus faktas, kad ir šiandien ši dirbtuvė yra svarbi keramikų bazė. Ji priklauso LDS Kauno skyriui, tad studijas čia turi nemažas būrys kauliečių menininkų. Pastatas pažymėtas memorialine lenta, jo viduje kaba ir V. Miknevičiaus portretinis terakotos bareljefas.
- ¹¹ Interviu su N. Mickevičiene. 2020 m. vasario 18 d., Kaunas.
- ¹² Kaip teigė taikomios dailės tyrinėtoja L. Šatavičiūtė, itin saikingus ir harmoningus dirbinius septintajame dešimtmetyje kūrė net ir tie dailininkai (pavyzdžiui, keramikai V. Miknevičius ar V. Manomaitis), kuriems apskritai buvo būdinga įmantresnė raiškos maniera (Meilūnienė 2018: 18).
- ¹³ Panašia traktuote pasižymi ir kiti dekoratyviųjų skulptūrų pavyzdžiai (*Eglė žalčių karalienė*, 1969; *Beržas*, 1977).
- ¹⁴ Jai sutvirtinti sėkmingai pritaikė polimerus.
- ¹⁵ Pavyzdžiui, bendradarbiavo su Kauno stipriųjų gėrimų „Stumbras“ ir Anykščių vyno gamykloomis, joms darė originalius, skysčiams nepralaidžius keraminius butelius.
- ¹⁶ L. Strolio laiškas V. Miknevičiui. 1980 08 06, Minčia. V. Miknevičiaus šeimos archyvas, Kaunas.
- ¹⁷ Menininko atminčiai skirtas jubiliejines parodas ir po jo mirties organizuodavo jo šeima. Paskutinė paroda, skirta menininko 110-osioms gimimo metinėms surengta Kauno A. Žmuidzinavičiaus memorialiniame kūrinių ir rinkinių muziejuje 2020 m. vasarą.